

Bron-4081- 0074

Mededelingen van de heer Paul G. Schudel, Directeur van de Ciba
(is: Chemische Industrie Basel) N.V.

Deze mededelingen zijn gedaan te Amsterdam op Zaterdag 18 Juli 1953. Tijdens de Japanse bezetting van Java woonde de heer Schudel te Soerabaja. Als Zwitser werd hij niet geïnterneerd, evenmin als de Zwitserse Consul de heer Keller. Beiden verzamelden zij gegevens voor het Internationale Rode Kruis, die echter destijds niet meer konden worden doorgegeven. Later na de in hechtenis neming der heren Keller en Schudel is al het adressen-materiaal door de Japanners in beslag genomen.

Als vertegenwoordiger van een firma in chemische artikelen kon Schudel, vooral in het begin, vrij rondreizen. Hij trachtte allereerst de ligging en verdere bijzonderheden te weten te komen van de verschillende kampen voor krijgsgevangenen.

Op 28 October 1943 werd hij door de Kempeitai in Soerabaja gevangen genomen, (tegelijk met Keller en diens vrouw) op beschuldiging van contact gehad te hebben met de groep van Gouverneur Haga te Bandjermasin. Hij had inderdaad contact met dr Vischer uit Bandjermasin. Elk rechtstreeks verkeer was toen uitgesloten, daarom had de correspondentie plaats via Chinezen of Inlanders, die nog vice versa Java en Borneo konden reizen. De zendingen pharmaceutische producten zijn steeds door middel van vis-sersprauwen van Soerabaja naar Bandjermasin verzonden.

Na zijn veroordeling voor het hebben van contact met de groep Haga, werd Schudel ook nog beschuldigd van samenzwering met een zekere Broeks, een Hollander die bij de Kempeitai te Soerabaja gevangen zat. Deze Broeks was begin 1944 naar schatting 24 jaar oud. Hij was ongeveer 1.80 lang en zeer slanke en sportieve verschijning. Hij moet, zolang hij nog vrij op Java werkte, verkleed als Inlander rond gezworven hebben. Het Ambonnees uiterlijk, waarvan in sommige rapporten sprake is, kan wel uitkomen, maar dan is dit kunstmatig aangebracht. Deze Broeks nu was blijkbaar op een zelfde tijdstip in Lawang geweest als Schudel, die hem echter voor het eerst heeft gezien in de gevangenis. Broeks werd daar door de Japanners op een aparte wijze behandeld: hij werd bijv. in het bezit gesteld van papier en potlood. Door kloppen op de celmuren hebben de Zwitsers wel getracht contact met hem te maken, maar waarom hij daar zat en hoe hij daar kwam, zijn zij van hem zelf nooit te weten kunnen komen. Tijdens diverse verhoren werd Schudel echter meegedeeld, dat Broeks in het jaar 1942 door de Engelse marine met een onderzeeër aan de Zuidkust van Java werd afgezet en dat hij zijn spionage-centrale in Lawang had gevestigd. Hij zal van daaruit hoofdzakelijk met Madoeëzen hebben gewerkt, waarbij hij zelf dan meestal verkleed als Inlander optrad. Hij was uitgerust met een sein-installatie. Per slot is hij door de Japanners geëxecuteerd. Hij wist dat dit zijn einde zou zijn.

Toen de Kempeitai bij Schudel thuis kwam (Goebeng Boulevard 28) om hem gevangen te nemen, was het de bedoeling ook zijn vrouw te arresteren, maar de Kempeitai-officier had medelijden met het jongste van de beide kinderen, dat pas enkele maanden oud was. Daarom liet hij Mevr. Schudel ongemoeid. Zij is de hele bezetting door daar kunnen blijven, ook zelfs tijdens de troebelen na de Japanse capitulatie. In deze laatste periode werd zij goed bewaakt door een groepje gewapende Madoeëzen, die tevoren door Schudel op het erf genomen waren. Hij was met deze mensen in contact gekomen in de benedenstad van Soerabaja, waar zij vlak bij zijn kantoor, gevestigd aan de Suikerstraat nr. 14, woonden in uiterst kleine onooglijke huisjes. Hij had hen dikwijls aan rijst geholpen.

030551 / - 030555

Bij de Kempei hebben de Zwitsers het slecht gehad. Gelukkig kregen zij geregeld extra voedsel van buiten door tussenkomst van een oude kokki van de bureu.
Behalve de reeds eerder genoemde Broeks zijn ook verschillende leden van de z.g. groep "Cameron", die bij de Soerabajasche Droogdok Maatschappij werkten, geëxecuteerd. Cameron en zijn medeplichtigen werden beschuldigd van het doorgeven van scheepsbewegingen naar Australië door middel van een sleintoestel.

In Januari 1945 werd Schudel onverwacht vrijgelaten. Na de oorlog is hij eerst gerepatriëerd (Zwitserland) en toen weer naar Java teruggekeerd. Bij deze gelegenheid is hij te Batavia door de Nefis onder-vraagd. Hij had zichzelf voorgenomen te ~~verzorgen~~ de van de Japanners ondervonden behandeling zo spoedig mogelijk te vergeten, waardoor hij zich slechts vluchtig van de ondervraging heeft afgemaakt.

Doordat hij thans naar aanleiding van zijn verzoek om inlichtingen betreffende de data van de bezetting van bepaalde plaatsen door de Japanners, (zie bijlage) in de gelegenheid was de Algemene Indische Chronologie in te zien, begreep hij wel, dat zijn ervaringen ook van belang konden zijn voor de geschiedschrijving van N.I. en daarom wil hij desgevraagd gaarne zijn medewerking verlenen door het mededelen van hetgeen hem overkomen is.

// Hij geeft dan enige bijzonderheden over de overval van de Javaanse extremisten op het transport vrouwen en kinderen te Soerabaja op 28-10-1945. Keller bevond zich op de 1e auto van het convooi, dit was een "weapon-carrier", Schudel op de 2e. Elke auto werd bestuurd door een Gurkha, terwijl er nog een 2e gewapende Gurkha als bewaker opzat. De vrouwen en kinderen, meest teruggekeerde geïnterneerden werden opgehaald om ze in een beschermde wijk aan de Reiniersz-Boulevard te brengen, waar de Japanners in het begin van de oorlog reeds de vrouwen en kinderen interneerden. Deze wijk was door een heg van de buitenwereld afgescheiden.
Het transporteren van de vrouwen en kinderen geschiedde op verzoek van de Engelse commandant Mallaby. Deze was eigenwijs: de Zwitsers hadden hem gewaarschuwd tegen de stemming onder de Indonesiërs, maar Mallaby voelde zich zo zeker van zichzelf, dat hij hun raadgevingen in de wind sleepte met het bekende noodlottige gevolg, ook voor hemzelf. Het idee de Hollandse vrouwen en kinderen in een beschermde wijk samen te brengen was eigenlijk afkomstig van de Indonesische burgemeester van Soerabaja, die beloofd had onder deze omstandigheden voor hun veiligheid te kunnen zorg dragen. De Engelsen namen toen de verantwoording op zich en dadelijk ging het mis. De overval op het laatste transport had plaats, toen de colonne bij het begin van de Palmenlaan halt moest houden, omdat er een lichte barricade was opgeworpen. De extremisten openden het vuur, de 1e ~~xx~~ auto waarop Keller, vloog direct in brand. Keller, die gewond werd, kwam tussen de aanvellers terecht en heeft er het leven afgebracht. De Gurkha's hadden de opdracht onmiddellijk de auto's te verlaten, zich aan weerskanten op te stellen om de zaak te verdedigen, indien zij werden aangevallen. Schudel zag het hopeloze van de situatie in, greep de chauffeur in zijn kraag en belette hem aldus zijn plaats te verlaten. Hem werd duidelijk gemaakt ~~coûte~~ ~~que~~ ~~coûte~~ door te rijden. Hij begreep het, reed door een hekje om de brandende auto heen, dwars door de barricade en bereikte zo de beschermde wijk als enige auto van de colonne. Daar bleek het dat men 2 doden en verscheidene gewonden op de wagen had. De rest van het transport is totaal afgemaakt door de aanvellers. In doorsnee zullen ongeveer 15 à 20 personen op de vrachtwagens zijn vervoerd. Omdat behalve de mensen ook hun bagage medegenomen moest worden, was

het niet mogelijk om meer dan om en bij de 20 personen te vervoeren. Schudel heeft getracht Keller terug te vinden en werd bij één dier pogingen door Inlanders gevangen genomen. Bij de herbezetting van Soerabaja door de Engelsen werd hij weer bevrijd. //

In die roezige tijd speelden zich de wonderlijkste tonelen af. Zo meldde zich op 29 October 1945 bij de ingang van de beschermde wijk een Duitser, vermoedelijk afkomstig van een duikboot, die zijn diensten aan de Engelsen aanbod. Hij sprak geen woord Engels en Schudel trad als tolk op. De Engelse commandant zou hem een gevaarlijke opdracht geven, en als dat gelukte, zou hij bij de Britten worden ingedeeld. Vlak naast het kamp was een huis, waarin de extremisten een mitrailleursnest hadden. Van de 1e verdieping konden zij in het kamp schieten, wat zij dan ook herhaaldelijk deden. De Duitser werd voorzien van handgranaten en moest dit nest opruimen. Na enige tijd vloog inderdaad het huis aan stukken. De Duitser kreeg een battle-dress en werd bij de Britten ingedeeld. Veel later ontmoette Schudel hem toevallig weer, nu in Singapore en hij deed nog steeds dienst bij de Engelsen.